

О.А. Покровська, канд. філол. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)
І.Ю. Гончарова, студ. (ХДУХТ, Харків)

ФОРМУВАННЯ ТА ВАРПОВАННЯ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Норми одиниць розмовного мовлення сучасної української мови можна уявити як сукупність норм повсякденного, побутового, соціально-діалектного та професійного мовного спілкування з різними видами варіювання цих норм. Серед різновидів соціальних діалектів зазвичай виділяють професійні і групові жаргони, різновиди напіврозмовних одиниць мовлення як засобу спілкування. Соціальне розшарування суспільства, а отже, і його мова залежить від рівня розвитку продуктивних сил.

Явища диференціації мови з ширшою соціальною базою характеризуються як просторіччя або сленг. Під соціальним діалектом розуміється відгалуження загальнонародної мови, уживане в середовищі окремих, соціальних, професійних, вікових та інших груп населення. Цей шар характеризується специфічними особливостями у формуванні, доборі й використанні певної частини лексичних та фразеологічних засобів.

Сьогодні засоби масової інформації виступають не тільки місцем ідейних дискусій, й стають тією ланкою, яка активно сприяє формуванню і виробленню мовних норм, на якій експериментують окремі новотвори, виразно акумулюються загальні зміни лексичного складу мови. Загально відомим є вплив ЗМІ на сукупні суспільні уявлення про нормативну правильність мови, хоча й не рідко на цьому просторі приймають мовний узус за мовну норму.

Нашу увагу також привернули титри, що подаються у текстах як стійкі вирази, та окремі лексеми до російськомовних телевізійних серіалів. Наприклад, відстежити такі варіювання норм у розмовному мовленні при перекладі: «*пахан*» – «*ватажок*», «*мне плевать*» – «*мені байдуже*». Широко відомий та часто вживаний соціально-діалектний вираз, як бачимо, втрачає стилістичну маркованість: «*базар к тебе есть*» жаргон – «*розмова до тебе є*» нейтральна лексика. Автор «Бизнес-сленга для новых русских» Пономарева В.Т. відносить вираз як до бізнесового жаргонізму, так і до ділового мовлення. Такі й подібні вирази становлять шар соціальної лексики, що має бути віднесений до напівнормативної.

Можна побачити також намагання представників ЗМІ уникнути суржику. Так у перекладі жаргонізмів розмовного мовлення утворюється перекладні варіанти: «*он смылся*» – «*втік*»; «*хватит вышивать*» – «*достить*

лаяться»; «по чесноку» – «чесно», «кент» – «знайомий», «облом» – «невдача». Сміслова місткість російськомовних одиниць має емоційно-експресивну насиченість, яка є невід'ємною ціннісною ознакою стійких виразів і сприяє тому, що повідомлення сприймається масштабніше, воно стає змістовнішим, динамічнішим і соціально рельєфнішим. Вони виступають найпотужнішим потенціалом образної системи мови, своєрідним виміром культури людини взагалі та мовлення зокрема. Наявність фразеологізмів у мовотворчій діяльності людини свідчить про високий рівень її мовної культури, якщо останні в межах лексичної норми, про самобутній зв'язок її з народом як творцем і носієм його мови, з його побудови, звичаями.

Окремі лексичні одиниці можуть бути віднесені до розряду фразеологізмів, однак у перекладному варіанті вони втрачають емоційне насичення, наприклад: «дешева рибка» – *низька якість*, «зелена вулиця» – *поза чергою*, «з глузду з'їхати» – *збожеволіти*.

На наш погляд, така мовна політика певною мірою збіднює живу українську мову. Отже, ця тенденція не є бажаною й виправданою, загальновідомою є любов різних соціальних прошарків до мовних надбань рідного народу.

Розвиток багатьох галузей науки, сфер практичного застосування теоретичних розробок зумовив потребу створення нових термінів. Більшість нововведень термінів – це слова літературної мови, пристосовані для позначення різного роду понять, саме тут значною мірою виявляється потреба економії мовних ресурсів.

«Спеціальна лексика – це не лише нові іншомовні запозичення, а й пристосування загальновідомих слів до нової сфери мовної діяльності, тобто їх термінологізація». З іншого боку, поява таких понять, як «побутова техніка», «побутова хімія» тощо, прагнення широких мас до самоосвіти зумовлюють глибоке і всебічне проникнення термінологічної лексики в загальнонародну мову, зумовлюючи перехід слів зі спеціальної сфери до нейтральної – процес детермінологізації.

У лексичній системі української мови відбувається постійний двосторонній рух фахових слів від вузькогалузевих до міжгалузевих.

Узагальнюючи викладене, можна сказати, що завдяки засобам масової інформації з'являються лексичні варіанти одиниць розмовного мовлення, які тиражуються ЗМІ, в окремих випадках це елементи ненормативної лексики певних соціальних груп, що як норма пропонуються до повсякденного вжитку.